

τοπικά κοινοβούλια, η παροχή κοινωνικής πρόνοιας εκχωρείται σε ιδιωτικά ιδρύματα και μη κυβερνητικές οργανώσεις, ενώ οι δημόσιες επενδύσεις αποδίδονται σε «συνεργασίες και πρωτοβουλίες ιδιωτικού-δημόσιου τομέα». Αντί να μεγιστοποιούν τις ψήφους τους ως ανταγωνιστές, οι σοσιαλδημοκράτες πολιτικοί ενδέχεται να έχουν ανακαλύψει πως η λιγότερη διακυβέρνηση μπορεί να είναι λιγότερο ριψοκίνδυνη από τις περισσότερες υποσχέσεις.

Πού λοιπόν συναντάμε τέτοια δυναμική; Η προηγούμενη ενότητα καταδεικνύει πως θα πρέπει να δούμε τη σύγκλιση των πολιτικών των ολιγοπωλιακών κομμάτων από δύο διαφορετικές γωνίες: πρώτον, από την ανάπτυξη ρητορικής σχεδιασμένης να σμικρύνει τις προσδοκίες και δεύτερον, από την αυξανόμενη θεσμική εξωτερίκευση των δεσμεύσεων πολιτικής. Παραδείγματα αυτών είναι, μεταξύ άλλων, η ιδιωτικοποίηση των υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας, η ανεξαρτησία (από τους εκλεγμένους αξιωματούχους) των κεντρικών τραπεζών και η μεταφορά αρμοδιοτήτων είτε προς τα πάνω, προς υπερεθνικούς θεσμούς, ή προς τα κάτω και προς τα έξω, σε αποκεντρωμένα κοινοβούλια και στον ιδιωτικό τομέα. Στην τελευταία αυτή ενότητα θα εξετάσουμε τις υποθέσεις αυτές σε σχέση με δύο ακραίες περιπτώσεις: το πιο φιλελεύθερο από τα κράτη της Ευρώπης, το Ηνωμένο Βασίλειο, και, πιθανά, το πιο σοσιαλδημοκρατικό, τη Σουηδία.

Η καρτελοποίηση στο Ηνωμένο Βασίλειο

Η πολυσυλλεκτική συμπεριφορά χαρακτήριζε τη βρετανική πολιτική σκηνή τη δεκαετία του 1960, με τη γενική αποδοχή του κράτους πρόνοιας και της κεϋνσιανής οικονομικής θεωρίας που έγινε γνωστή με τον όρο «butskellism».⁸ Η εξέλιξη αυτή βραχυκυκλώθηκε όμως, στα τέλη της δεκαετίας του 1970, από την αδυναμία και των δύο κομμάτων να προσφέρουν επαρκή υλική οφέλη. Αυτό κορυφώθηκε με την ήττα των Συντηρητικών από το συνδικάτο των ανθρακωρύχων το 1974 και τον θρυλικό «χειμώνα της δυσaráσκειας» των Εργατικών και την επακόλουθη ήττα τους στις εθνικές εκλογές του 1979. Τα παραπάνω γεγονότα οδήγησαν αρχικά στην υπερίσχυση της λεγόμενης «σκληρής Αριστεράς» εντός του Εργατικού Κόμματος και στις αλληπάλληλες εκλογικές ήττες. Έχοντας να αντιμετωπίσει έναν μη εκλέξιμο αντίπαλο και αντιδημοφιλείς πολιτικές, το Συντηρητικό Κόμμα δεν είχε κανένα κίνητρο να συμπεριφερθεί ολιγοπωλιακά και μονοπώλησε την πολιτική, αποκλείοντας ουσιαστικά τους Εργατικούς από την αγορά. Τούτου δοθέντος, τα τελευταία είκοσι χρόνια βρε-

8. Όρος προερχόμενος από τη σύνθεση των ονομάτων του υπουργού Οικονομικών των Συντηρητικών, Rab Butler, και του προκατόχου του στους Εργατικούς, Hugh Gaitskell, που συνέκλιναν σε ένα είδος «κοινωνικού φιλομοναρχισμού» – αμέσως μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. (Σ.τ.Μ.)

τανικής κομματικής Κόμματος να παγιώ πετύχει χρειάστηκε

Ός το 1992, ο η ποιον έλεγχο πάνω εκλογικές αναμετρ ραδοσιακές του θέ Εργατικό Κόμμα υι των υποψήφιων βε πής, εξουδετερώνε Τόνυ Μπλαϊρ, η διε Εργατικοί έχουν φλ ματικές ομάδες, εν τουν πλέον κάποια ελάττωσης των πρ τικής φαίνονται στ Σραϊντερ με τίτλο εμπνεύσεως αναλί ζετα τα επιχειρήμ ραπάνω. Διακηρύτ φρύνσεις των εταιρ επενδύσεις... Βοηθι φορολόγηση των ε; να περικοπούν»· «ο νισμούς». Όλα αυ κτού πολιτικού αν τέτοιων πολιτικών την ευρωπαϊκή Αρ δεσμεύσεις και οι τ γωνισμό πολιτικών

Βλέπουμε επίσης της πολιτικής στην κυβέρνηση των Ερ ανεξαρτησία στη έ λές μιας οκταμελο την κυβέρνηση. Α κυβέρνηση δεν αι Εντωμεταξύ η εν ε; η δέσμευση της πρ σεχές μέλλον, αντι

τανικής κομματικής πολιτικής ήταν η ιστορία της προσπάθειας του Εργατικού Κόμματος να παγιώσει και πάλι τη θέση του μέσα σε ένα καρτέλ, και για να το πετύχει χρειάστηκε να δημιουργήσει ένα ολιγοπώλιο από ένα μονοπώλιο.

Ως το 1992, ο ηγέτης των Εργατικών Νηλ Κίννοκ είχε αποκτήσει ξανά κάποιον έλεγχο πάνω στις διακηρύξεις του κόμματος, και μετά την ήττα σε δύο εκλογικές αναμετρήσεις, το κόμμα άρχισε να εγκαταλείπει πολλές από τις παραδοσιακές του θέσεις. Όσον αφορά τις εσωτερικές διαδικασίες, το 1993 το Εργατικό Κόμμα υιοθέτησε την αρχή «κάθε μέλος και μία ψήφος» στην εκλογή των υποψηφίων βουλευτών και των μελών της εθνικής εκτελεστικής επιτροπής, εξουδετερώνοντας έτσι το μπλοκ των ψήφων των συνδικάτων. Υπό τον Τόνου Μπλαιρ, η διαδικασία αυτή έχει προχωρήσει πολύ παραπέρα. Οι «Νέοι» Εργατικοί έχουν φλερτάρει ενεργά και έχουν αντλήσει χρήματα από επιχειρηματικές ομάδες, ενώ έχουν δώσει ισχυρό σήμα πως τα συνδικάτα δεν διαθέτουν πλέον κάποια ειδική σχέση με το κόμμα. Αποδείξεις της στρατηγικής της ελάττωσης των προσδοκιών και του περιορισμού του χώρου άσκησης πολιτικής φαίνονται στο, διάσημο, κοινό κείμενο των Τόνου Μπλαιρ και Γκέρχαρτ Σραίντερ με τίτλο: «Ευρώπη. Ο τρίτος δρόμος». Αντί για πολυσυλλεκτική εμπνεύσεως αναλύσεις των κοινωνικών προβλημάτων, το κείμενο εσστερνίζεται τα επιχειρήματα περί «παγκόσμιων περιορισμών» που αναφέραμε παραπάνω. Διακηρύττει εκπεφρασμένα (και χωρίς στοιχεία) πως «οι φοροελαφρύνσεις των εταιριών αυξάνουν την κερδοφορία και ενισχύουν τα κίνητρα για επενδύσεις... Βοηθούν στη δημιουργία ενός βιώσιμου κύκλου ανάπτυξης»: «η φορολόγηση των επιχειρήσεων θα πρέπει να απλοποιηθεί και οι εταιρικοί φόροι να περικοπούν»· «οι εταιρίες δεν θα πρέπει να πνίγονται από κανόνες και κανονισμούς». Όλα αυτά σηματοδοτούν την καρτελοποίηση του χώρου του εφικτού πολιτικού ανταγωνισμού. Ανεξάρτητα από την αλήθεια ή την τιμιότητα τέτοιων πολιτικών δηλώσεων, δεν είναι ακριβώς ό,τι θα περίμενε κανείς από την ευρωπαϊκή Αριστερά. Αυτό όμως που δείχνουν οι δηλώσεις είναι πως οι δεσμεύσεις και οι προσδοκίες έχουν ελαττωθεί και ο πιθανός χώρος για ανταγωνισμό πολιτικών έχει περιοριστεί.

Βλέπουμε επίσης ξεκάθαρες ενδείξεις της εξωτερίκευσης των δεσμεύσεων της πολιτικής στην περίπτωση της Βρετανίας. Τον Μάιο του 1997, η καινούρια κυβέρνηση των Εργατικών απέδωσε στην Τράπεζα της Αγγλίας ουσιαστική ανεξαρτησία στη διαμόρφωση των επιτοκίων, υποκείμενη μόνο στις συμβουλές μιας οκταμελούς Επιτροπής Νομισματικής Πολιτικής που διοριζόταν από την κυβέρνηση. Αυτή η μείζων παραχώρηση οικονομικής ευθύνης από την κυβέρνηση δεν αναφερόταν καν στην εκλογική προκήρυξη του κόμματος. Εντωμεταξύ η εν εξελίξει διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, ιδιαίτερα η δέσμευση της προσχώρησης στην Ευρωπαϊκή Νομισματική Ένωση στο προσεχές μέλλον, αντιπροσωπεύει μια περαιτέρω εξωτερίκευση των δεσμεύσεων

πολιτικής, καθώς η υποχρέωση της κυβέρνησης να αναλαμβάνει την ευθύνη για την οικονομική πολιτική θα μπορεί πλέον να αποδίδεται στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Παρόμοια, η ίδρυση ενός κοινοβουλίου της Σκωτίας και του αξιώματος ενός άμεσα εκλεγμένου διευθυντικού δημάρχου στο Λονδίνο επιτρέπει στην κεντρική κυβέρνηση να μεταφέρει την ευθύνη για τα αποτελέσματα και στις περιοχές αυτές. Παρότι οι αλλαγές ερμηνεύονται συνήθως ως προσαρμογή των Νέων Εργατικών στις «καινούριες πραγματικότητες», θα ήταν ίσως ακριβέστερο να θυμηθούμε πως οι παγκόσμιοι περιορισμοί στους οποίους γίνεται συχνά επίκληση πάσχουν μάλλον από έλλειψη εμπειρικής τεκμηρίωσης. Οι πολιτικές αυτές μπορούν λοιπόν να ιδωθούν ακριβέστερα ως στρατηγική επιβίωσης παρά ως δομικό τετελεσμένο.

Η καρτελοποίηση στη Σουηδία

Κατά τη δεκαετία του 1970 σε πολλά μέρη του κόσμου η πολυσυλλεκτική πολιτική θεωρήθηκε παρελθόν. Οι Σουηδοί Σοσιαλδημοκράτες (SAP), όμως, αποπειράθηκαν μια επαναπληθωριστική στρατηγική που αποκάλεσαν « τρίτο δρόμο », με την επάνοδό τους στην εξουσία στις αρχές της δεκαετίας του 1980. Ο τρίτος δρόμος ήταν μια μεγάλη υποτίμηση που είχε σαν στόχο να δώσει στη Σουηδία εφάπαξ ώθηση στις εξαγωγές της. Από την άποψη αυτή ήταν πολύ επιτυχημένη καθώς οι επιδόσεις της σουηδικής οικονομίας κατά τις αρχές και τα μέσα της δεκαετίας του 1980 ήταν πολύ ανώτερες από τις αντίστοιχες στο Ηνωμένο Βασίλειο, σε όρους απασχόλησης και παραγωγής (Bosworth & Rivlin 1985).

Παρά τα καλά οικονομικά νέα, οι σουηδικές επιχειρήσεις δεν ήταν καθόλου ευτυχείς. Με πρόσφατα τα τραύματα από το επεισόδιο του Ταμείου των Μισθωτών στα μέσα της δεκαετίας του 1970, όταν το SAP και η συνομοσπονδία των εργατικών συνδικάτων αποπειράθηκαν την εξαγορά μέσω ανάληψης χρεών του σουηδικού κεφαλαίου με τα ίδια τους τα χρήματα, οι σουηδικές επιχειρήσεις εξαπέλυσαν ιδεολογική αντεπίθεση (Steinmo 1988· Pestoff 1991· Blyth 2001). Η Σουηδική Ομοσπονδία Εργοδοτών άρχισε να δαπανά μεγάλα ποσά αναζωογονώντας δεξαμενές ιδεών και επηρεάζοντας τον δημόσιο διάλογο με ακριβές καμπάνιες (Pestoff 1991· Blyth 2001). Ταυτόχρονα, οι Σουηδοί οικονομολόγοι, οι οποίοι επηρέαζαν βαθιά τη διαμόρφωση πολιτικής, πέρασαν από την ίδια νεοκλασική μεταρρύθμιση που είχε ήδη συμβεί στις ΗΠΑ και στο Ηνωμένο Βασίλειο (Blyth 2002). Το αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν ο μετασχηματισμός του θεωρητικού πλαισίου εντός του οποίου διαμορφωνόταν η πολιτική – μετασχηματισμός που επέτρεψε στις σουηδικές επιχειρήσεις και στους συμμάχους τους στο κοινοβούλιο να αποποιηθούν παραδοσιακούς

τομείς ευθι

Το Υπουρ
έναν σημα
πρόνοιας ο
γκόσμια οι
χων του κε
απορρύθμι
του SAP. Δι
1980 υποχρ
τοποιοήθηκ
μέτρα απλι
όταν έσκα
δεκαετία τ
ρητικοί ήρθ
εδώ η ιστορ

Με δεδο
στους πρό
αποπληθω
μόρφωσε τ
στηριοτήτ
όφελός τοι
φαλής της
το σουηδικ
με τις ίδιες

Μάλιστα
μάτων είχα
είναι η μόν
κόμματα εί
για θέσεων
κοινωνικής
συνεχίστηκ
στις αρχές
ρητικός πρ
περικοπές
η Σουηδικ
παραδοσια
εξασθενού

9. Ulf Laurin,
10. Carl Bildt,
Western Euro

τομείς ευθύνης που δεν ήταν πλέον καθόλου πρόθυμοι να αναλάβουν.

Το Υπουργείο Οικονομικών της Σουηδίας υπήρξε κατά τη δεκαετία του 1980 ένας σημαντικός δέκτης των νέων αυτών ιδεών για το κόστος των θεσμών πρόνοιας στην ανάπτυξη, για την ανάγκη «ανταγωνιστικότητας» στη «νέα παγκόσμια οικονομία» και για το κόστος της υψηλής φορολογίας και των ελέγχων του κεφαλαίου. Η φορολογική μεταρρύθμιση και η χρηματοοικονομική απορρύθμιση αποτέλεσαν σταυροφορίες μέσα στο Υπουργείο Οικονομικών του SAP. Δυστυχώς, η φορολογική μεταρρύθμιση στα τέλη της δεκαετίας του 1980 υποχρηματοδοτήθηκε και η χρηματοοικονομική απορρύθμιση πραγματοποιήθηκε με ενεργούς εξωτερικούς ελέγχους κεφαλαίου. Μαζί, αυτά τα δύο μέτρα απλώς κατόρθωσαν να δημιουργήσουν μια φούσκα ακινήτων, η οποία όταν έσκασε έφτασε την ανεργία στο 12% – το υψηλότερο επίπεδο από τη δεκαετία του 1930. Όπως αναμενόταν, το SAP έχασε τις εκλογές και οι Συντηρητικοί ήρθαν στην εξουσία, για πρώτη φορά μετά από σαράντα χρόνια – και εδώ η ιστορία γίνεται ενδιαφέρουσα.

Με δεδομένη την επιρροή των νέων αυτών ιδεών τόσο στο SAP όσο και στους πρόσφατα ενισχυμένους Συντηρητικούς, οι Συντηρητικοί προκάλεσαν αποπληθωρισμό μετά το σπάσιμο της φούσκας των ακινήτων, κάτι που μεταμόρφωσε τον αποπληθωρισμό σε γενική κατάρρευση των οικονομικών δραστηριοτήτων (Blyth 2002). Όμως, αντί να αξιοποιήσει το σφάλμα αυτό προς όφελός του, το SAP το αντιμετώπισε ως απόδειξη πως (με τα λόγια του επικεφαλής της Σουηδικής Ομοσπονδίας Εργοδοτών) «μετά από χρόνια ασθένεια, το σουηδικό μοντέλο είναι νεκρό» και μόλις επανήλθε στην εξουσία συνέχισε με τις ίδιες περιορισμένες και συμμορφούμενες προς την αγορά πολιτικές.⁹

Μάλιστα, μέχρι τις εκλογές του 1998 οι πολιτικές προτάσεις των δύο κομμάτων είχαν συγκλίνει σε σημείο ώστε η νεοφιλελεύθερη αναδιάρθρωση να είναι η μόνη επιλογή στο μενού. Με όρους επιλογών πολιτικής, και τα δύο κόμματα είχαν σαν στόχο τον πληθωρισμό, καβγαδίζοντας για τη δημιουργία θέσεων εργασίας ενώ η αποζημίωση ασθενείας και άλλα επιδόματα της κοινωνικής πρόνοιας μειώνονταν. Επιπλέον, η εξωτερική των πολιτικών συνεχίστηκε με τον ίδιο ρυθμό. Η Σουηδία εισήλθε στην Ευρωπαϊκή Ένωση στις αρχές της δεκαετίας του 1990 προκειμένου, όπως είχε πει τότε ο Συντηρητικός πρωθυπουργός, να κάνει τις περικοπές φόρων (και συνεπώς και τις περικοπές της κοινωνικής πρόνοιας) «λίγο πολύ αναπόφευκτες».¹⁰ Παρομοίως, η Σουηδική Κεντρική Τράπεζα ανεξαρτητοποιήθηκε την ίδια περίοδο και η παραδοσιακά στενή σχέση του SAP με τη συνομοσπονδία των συνδικάτων εξασθενούσε προοδευτικά καθ' όλη τη δεκαετία του 1990.

9. Ulf Laurin, παρατιθ. στην εφ. *SAF Tiden*, 16 Φεβρουαρίου 1990.

10. Carl Bildt, παρατιθ. στο P. Kurzer, *Business and Banking. Political Change and Economic Integration in Western Europe*, Cornell University Press, Ithaca, NY 1993.

Εδώ βλέπουμε την ίδια δυναμική που είδαμε και στο Ηνωμένο Βασίλειο. Η Σουηδία παρουσιάζει στοιχεία ελάττωσης των προσδοκιών, εξωτερίκευσης των πολιτικών δεσμεύσεων, περιορισμού της καμπύλης προσφοράς πολιτικών και καρτελοποίησης του συστήματος. Όλες οι συνθήκες επιβεβαιώνονται μερικώς στη σουηδική περίπτωση. Μερικώς, υπό την έννοια ότι από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 και μετά, οι πρώτες τρεις έχουν εμφανιστεί, αλλά όχι η τέταρτη. Οι λόγοι για αυτό μας λένε πολλά για τα όρια των καρτελοποιημένων συστημάτων.

Παρότι το SAP και οι Συντηρητικοί επέμεναν πως «δεν υπήρχε άλλος δρόμος» και πως η σύγκλιση της πολιτικής σε μια νεοφιλελεύθερη ατζέντα μειωμένων προσδοκιών και δεσμεύσεων ήταν η μόνη επιλογή στο μενού, ο λαός της Σουηδίας παρέλειψε να τους ακούσει. Η παρουσίαση ενός καρτελοποιημένου πακέτου πολιτικών από τα δύο κόμματα στις εκλογές του 1998 είχε σαν αποτέλεσμα τη μείωση της υποστήριξης για το κυβερνητικό SAP, από 45,4% των ψήφων το 1994, στο 36,5%. Αυτό όμως δεν μεταφράστηκε σε υποστήριξη για τους Συντηρητικούς, καθώς το μερίδιο των ψήφων τους υποχώρησε και αυτό σαφώς, επιτρέποντας έτσι στο SAP να παραμείνει στην εξουσία ως κυβέρνηση μειοψηφίας, αλλά μόνο με την υποστήριξη του Αριστερού Κόμματος – που κέρδισε 5,8% σε σχέση με την εκλογική του επίδοση το 1994.

Εν περιλήψει, η καρτελοποίηση ως στρατηγική επιβίωσης έφτασε στα όριά της, καθώς παρά τις καρτελοποιημένες πολιτικές ατζέντες των κομμάτων το SAP υποχρεώθηκε, κατόπιν λαϊκής απαίτησης για «αποκατάσταση» του κοινωνικού κράτους, να υποσχεθεί περισσότερα χρήματα για την υγεία και τις κοινωνικές υπηρεσίες. Όπως σημείωνε η *New York Times*, «η διαβεβαίωση που επαναλήφθηκε περισσότερο σε αυτές τις εκλογές δεν ήταν η δυναμική υπόσχεση για αλλαγές, κοινή σε καμπάνιες σε άλλα μέρη της Ευρώπης, αλλά μια σταθερή υπόσχεση αποκατάστασης του προηγούμενου καθεστώτος».¹¹

Υποκατάστατα, στη μορφή των Πρασίνων και των πρώην κομμουνιστών, επέτρεψαν στον σουηδικό λαό να ξεφύγει από το καρτέλ και να δώσει σημάδι πως, ενώ μπορεί να υπάρχει όντως μία επιλογή στο μενού, εκείνοι είναι προετοιμασμένοι να φάνε αλλού, αποκαλύπτοντας έτσι τα όρια κάθε στρατηγικής καρτελοποίησης. Και εδώ υπάρχει το περιθώριο να συγκροτήσει κανείς μια εναλλακτική ερμηνεία για τη σύνδεση μεταξύ της σοσιαλδημοκρατίας, της παγκοσμιοποίησης και του νεολαϊκισμού.

11. Warren Hoge, «Swedish Party Pledging Expanded Welfare Gains Slim Victory», *The New York Times*, 21 Σεπτεμβρίου 1998.

Συμπέρασμα

Το άρθρο ανάλυσε τις αιτίες της σύγκλισης από όσο υπήρξε νεολαϊκισμός ως σειρά δομικών όμως που έχουν οι περιορισμοί ασπασθεί ασπασθούν τις πολιτικές αποδοτικότητα τους επέτρεψε τον πολιτικό νίστηκαν επιμετίμημα τω σώμα. Το απίμακρυνση τω οικοδόμησι πολιτικών μνται όντως μλιγότερα πριμακροπρόθε

Τα καρτέλ μελών που εναδέλφων τω που τέτοιες προέρχεται ντων. Τα λαϊκτα κόμματα τα κόμματα περιορίσουν την προσφοκόμματα του να πραγματε το καρτέλ κκομμάτων πολιτών. Και

Συμπέρασμα: Ο λαϊκισμός και τα όρια της καρτελοποίησης

Το άρθρο αυτό έχει υποστηρίξει τα ακόλουθα. Η λογική των παγκόσμιων περιορισμών στην οποία γίνεται συχνά επίκληση για να εξηγηθεί η αναιμική φύση της σύγχρονης σοσιαλδημοκρατίας μπορεί να είναι λιγότερο περιοριστική από όσο υποστηρίζεται πως είναι. Αν αυτό ισχύει, τότε η άνοδος του δεξιού νεολαϊκισμού ως αντίδραση στην παγκοσμιοποίηση, που γίνεται κατανοητή ως σειρά δομικών εξαναγκασμών, μπορεί να μην είναι τόσο ξεκάθαρη. Αυτό όμως που έχει σημασία είναι πως οι σοσιαλδημοκράτες πιστεύουν όντως πως οι περιορισμοί είναι πραγματικοί ή, όπως υποστηρίξαμε παραπάνω, έχουν ασπασθεί αυτές τις ιδέες για να ελαττώσουν τις προσδοκίες, να εξωτερικεύσουν τις πολιτικές δεσμεύσεις και να απελευθερώσουν τους διαμορφωτές πολιτικής από τις απαιτήσεις των ψηφοφόρων ως στρατηγική επιβίωσης. Η υιοθέτηση της ρητορικής της παγκοσμιοποίησης από τους σοσιαλδημοκράτες τους επέτρεψε να επιβιώσουν τη δεκαετία του 1980 καρτελοποιώντας τον πολιτικό χώρο που τους ήταν διαθέσιμος. Με αυτόν τον τρόπο ανταγωνίστηκαν επιτυχώς τη Δεξιά και μείωσαν το δικό τους κόστος της ήττας, αλλά με τίμημα τον περιορισμό των επιλογών που ήταν διαθέσιμες στο εκλογικό σώμα. Το αποτέλεσμα ήταν η μείωση της συμμετοχής στις εκλογές και η απομάκρυνση του βασικού πυρήνα των ψηφοφόρων τους. Τέτοιες στρατηγικές οικοδόμησης ενός νέου λόγου, θεσμικής δέσμευσης και εξωτερίκευσης των πολιτικών μπορεί να κάνουν το καρτέλ των κομμάτων (που δεν ανταγωνίζονται όντως μεταξύ τους) ασφαλέστερο, μια και στην ουσία ανταγωνίζονται για λιγότερα πράγματα, αλλά η στρατηγική αυτή έχει εξαιρετικά υψηλό κόστος μακροπρόθεσμα.

Τα καρτέλ αντιμετωπίζουν δύο απειλές. Η μία είναι η αποσκίρτηση των μελών που επιδιώκουν το βραχυπρόθεσμο πλεονέκτημα εις βάρος των συναδέλφων τους. Το άρθρο αυτό επιχειρηματολόγησε σχετικά με τους λόγους που τέτοιες αποσκιρτήσεις δεν είναι πιθανές. Η άλλη απειλή για ένα καρτέλ προέρχεται από την ύπαρξη υποκατάστατων, δηλαδή εξωτερικών παραγόντων. Τα λαϊκιστικά κόμματα μπορούν να αγνοήσουν εκείνο που εμφανίζουν τα κόμματα του καρτέλ ως πραγματικότητα και να αναδείξουν τα θέματα που τα κόμματα του καρτέλ προσπάθησαν να θάψουν στην προσπάθειά τους να περιορίσουν το χώρο της πολιτικής. Μπορεί, για παράδειγμα, να υποσχεθούν την προσφορά δημόσιων υπηρεσιών του επιπέδου που θεωρούν αδύνατο τα κόμματα του καρτέλ, από την ασφαλή θέση της σιγουριάς ότι δεν θα κληθούν να πραγματοποιήσουν τις υποσχέσεις αυτές. Ή μπορεί να επιτεθούν στο ίδιο το καρτέλ και να το κατηγορήσουν ότι αποτελεί συνωμοσία των πολιτικών κομμάτων που ενδιαφέρονται μόνο για το δικό τους συμφέρον, εις βάρος των πολιτών. Και όντως τέτοιου είδους διακηρύξεις είναι όλο και πιο συνηθισμένες

στην ευρωπαϊκή πολιτική. Ανεξάρτητα από τη στρατηγική που εφαρμόζεται, τα καρτέλ προσελκύουν τους αμφισβητίες τους. Και αν τα κόμματα του καρτέλ, στην προσπάθεια διασφάλισής τους από την αποτυχία, λένε στους ψηφοφόρους πως δεν υπάρχει εναλλακτική λύση, τότε οι ψηφοφόροι ενδέχεται να στραφούν σε εκείνους που όντως προσφέρουν εναλλακτικές λύσεις. Αυτό ακριβώς άλλωστε συνέβη και στη Σουηδία το 1998, όπου πέρα από το Αριστερό Κόμμα, ο άλλος μεγάλος κερδισμένος ήταν το κόμμα της χριστιανοδημοκρατίας, του οποίου η εκλογική επιρροή αυξήθηκε κατά 7,8% από το 1994.

Καθώς τα λαϊκιστικά κόμματα ενισχύονται, τα κόμματα του καρτέλ έχουν δύο επιλογές. Η μία είναι να προσπαθήσουν να προσελκύσουν τα κόμματα αυτά στο καρτέλ. Θα μπορούσε κανείς σίγουρα να ισχυριστεί πως αυτό επιχειρήθηκε στην Ιταλία κατά τη λεγόμενη περίοδο εθνικής αλληλεγγύης, ίσως να συμβαίνει και με τους Πράσινους στη Γερμανία μετά το 1998, και υπήρξε σίγουρα τέτοια η αντίδραση του αυστριακού καρτέλ στο Κόμμα Ελευθερίας του Χάιντερ. Τέτοια παραδείγματα μάλιστα μπορεί να δείχνουν πως οι λαϊκιστές δεν επιθυμούν να αλλάξουν και πάρα πολλά. Μάλλον θέλουν απλά να γίνουν κομμάτι του καρτέλ και οι ίδιοι.

Υπάρχει άλλη μια δυνατότητα όμως: η συνέχιση του αποκλεισμού. Αλλά έτσι ενδέχεται να ενισχυθεί και μόνον η αντίληψη της έλλειψης επιλογών ή της πολιτικής συνωμοσίας, και να εξακολουθήσει η μείωση των ψήφων που παίρνουν τα μεγάλα κόμματα και η αύξηση της εκλογικής αποχής που έχει παρατηρηθεί σε όλες τις εκβιομηχανισμένες δημοκρατίες. Τα αποτελέσματα αυτά προοιωνίζουν ένα σκοτεινό μέλλον για τη φιλελεύθερη αντιπροσωπευτική δημοκρατία, πόσο μάλλον για τη σοσιαλδημοκρατία, της οποίας η νομιμοποίηση θα καταρρεύσει από την έλλειψη επιλογών με κατάληξη το μειούμενο ενδιαφέρον και τον αυξανόμενο κυνισμό. Αλλά η επένδυση στον συνεχιζόμενο αποκλεισμό είναι επικίνδυνη κατά έναν ακόμα τρόπο. Τι γίνεται αν ένα λαϊκιστικό κόμμα που αρνείται τους εξωτερικούς αυτούς περιορισμούς κερδίσει την εξουσία και θέλει πραγματικά να αλλάξει τα πράγματα; Βασισμένο στη λαϊκή δυσαρέσκεια, ένα τέτοιο κόμμα μπορεί να αποδειχθεί το αδύνατο σημείο των παγκόσμιων «δεσμών που μας περιορίζουν», αλλά με τρόπο που θα θυμίζει πολύ περισσότερο την προηγούμενη φορά που η Ευρώπη αρνήθηκε να δώσει στις μάζες της πραγματικές εναλλακτικές λύσεις. Αυτό ενδέχεται να είναι το πραγματικό κόστος της επίκλησης της δικαιολογίας «η παγκοσμιοποίηση μας ανάγκασε να το κάνουμε».

Βιβλιογραφία

Tony Blair & rope. The Th 1999, http://blair_en.htm

Michael Blea
Keynesian M
lan, Λονδίνο

Mark Blyth,
Economic Idi
in the Twent
University Pr

Mark Blyth,
the Swedish
Distribution;
tional Chan
54, Οκτώβρι

Mark Blyth &
New Politica
Political Part

Barry Boswo
The Swedish
Institute Pre

John Callagl
alization and
ropean Politi
σελ. 31-41.

Philip Cerny
Changing Lc
International
τεύχ. 4, 1995

Anthony Do
of Democrac
Υόρκη 1957.

Βιβλιογραφία

- Tony Blair & Gerhard Schroeder, «Europe. The Third Way/Die Neue Mitte», 1999, http://www.iedm.org/library/blair_en.html.
- Michael Bleaney, *The Rise and Fall of Keynesian Macroeconomics*, MacMillan, Λονδίνο 1985.
- Mark Blyth, *Great Transformations. Economic Ideas and Political Change in the Twentieth Century*, Cambridge University Press, Cambridge 2002.
- Mark Blyth, «The Transformation of the Swedish Model. Economic Ideas, Distributional Conflict and Institutional Change», *World Politics*, τόμ. 54, Οκτώβριος 2001, σελ. 1-26.
- Mark Blyth & Jonathan Hopkin, «The New Political Economy of European Political Parties», αδημοσίευτο, 2003.
- Barry Bosworth & Alice Rivlin (επιμ.), *The Swedish Economy*, The Brookings Institute Press, Washington 1985.
- John Callaghan, «Symposium. Globalization and Social Democracy», *European Political Science*, άνοιξη 2003, σελ. 31-41.
- Philip Cerny, «Globalization and the Changing Logic of Collective Action», *International Organization*, τόμ. 49, τεύχ. 4, 1995, σελ. 595-626.
- Anthony Downs, *An Economic Theory of Democracy*, Harper and Row, Νέα Υόρκη 1957.
- Maurice Duverger, *Political Parties. Their Organization and Activity in the Modern State*, John Wiley and Sons, Νέα Υόρκη 1954.
- John Eatwell, *International Financial Liberalization. Its Impact on World Development*, Unctaad, Νέα Υόρκη 1996.
- Gøsta Esping-Andersen, *Politics Against Markets. The Social Democratic Road to Power*, Princeton University Press, Princeton 1985.
- Michael Gallagher/Michael Laver/Peter Mair, *Representative Government in Modern Europe*, McGraw Hill, Βοστώνη 2001.
- Anthony Giddens, *The Third Way. The Renewal of Social Democracy*, Polity Press, Malden, MA 1998.
- Colin Hay, «Anticipating Accommodations, Accommodating Anticipations. The Appeasement of Capital in the "Modernization" of the British Labour Party 1987-1992», *Politics and Society*, τόμ. 25, τεύχ. 2, Ιούνιος 1997, σελ. 234-256.
- Colin Hay, «Globalisation, Competitiveness and the Future of the Welfare State in Europe», ανακοίνωση στο διεθνές συνέδριο της European Community Studies Association, Madison, WI, 31 Μαΐου-2 Ιουνίου 2001.

Colin Hay & Ben Rosamond, «Globalization. European Integration and the Discursive Construction of European Imperatives», *Journal of European Public Policy*, τόμ. 9, τεύχ. 2, Απρίλιος 2002, σελ. 147-167.

Eric Helleiner, *States and the Reemergence of Global Finance*, Cornell University Press, Ithaca, NY 1994.

David R. Howell, «Increasing Earnings Inequality and Unemployment in Developed Countries. Markets, Institutions, and the Unified Theory», *Politics and Society*, τόμ. 30, τεύχ. 2 (2002).

Mikhail Kalecki, «Political Aspects of Full Employment», *Political Quarterly*, Οκτώβριος-Δεκέμβριος 1943.

Richard S. Katz & Peter Mair, «Changing Models of Party Organization and Party Democracy. The Emergence of the Cartel Party», *Party Politics*, τόμ. 1, 1995, σελ. 5-28.

Otto Kirchheimer, «The Transformation of the Western European Party System», στο Joseph LaPalombara & Myron Weiner (επιμ.), *Political Parties and Political Development*, Princeton University Press, Princeton 1966.

Walter Korpi, «The Great Trough in Unemployment», *Politics and Society*, τόμ. 30, τεύχ. 3, Σεπτέμβριος 2002, σελ. 365-426.

Finn E. Kydland & Edward C. Prescott, «Rules Rather Than Discretion», *Journal of Political Economy*, τόμ. 85, τεύχ. 3, 1977, σελ. 473-492.

Seymour Martin Lipset & Stein Rokkan, *Cleavage Structures, Party Systems, and Voter Alignments. Cross National Perspectives*, The Free Press, Νέα Υόρκη 1967.

Layna Mosley, «Room to Move. International Financial Markets and National Welfare States», *International Organization*, τόμ. 54, τεύχ. 4, 2000, σελ. 737-773.

Angelo Panebianco, *Political Parties. Organization and Power*, Cambridge University Press, Cambridge 1988.

Goran Persson, «The Credibility of Macroeconomic Policy», *European Economic Review*, τόμ. 32, 1988, σελ. 519-532.

Victor A. Pestoff, «Towards a New Swedish Model of Collective Bargaining and Politics», στο Colin Crouch & Franz Traxler (επιμ.), *Organized Industrial Relations in Europe. What Future?*, Avebury Press, Aldershot 1991.

Karl Polanyi, *The Great Transformation*, Beacon Press, Βοστώνη 1944.

Dani Rodrik, *Has Globalization Gone too Far?*, Institute for International Economics, Washington 1997.

Fritz W
Europe
Univer

Carl S
librium
Discipl
nomic
1984, c

Georg
oly», J
72, τεύ

Sven S
Social
Demo
Societ
1988.

Fritz W. Scharpf, *Crisis and Choice in European Social Democracy*, Cornell University Press, Ithaca, NY 1991.

Carl Shapiro & Joseph Stiglitz, «Equilibrium Unemployment as a Worker Discipline Device», *American Economic Review*, τόμ. 74, τεύχ. 3, Ιούνιος 1984, σελ. 433-444.

George Steigler, «A Theory of Oligopoly», *Journal of Political Economy*, τόμ. 72, τεύχ. 1, Φεβρουάριος 1964.

Sven Steinmo, «Social Democracy vs. Socialism. Goal Adaptation in Social Democratic Sweden», *Politics and Society*, τόμ. 16, τεύχ. 4, φθινόπωρο 1988.

Deborah A. Stone, «Causal Stories and the Formation of Policy Agendas», *Political Science Quarterly*, τόμ. 104, τεύχ. 2, 1989.

Rein Taagapera & Matthew S. Shugart, *Seats and Votes*, Yale University Press, New Haven 1989.

Robert Wade, «Globalization and its Limits. Reports of the Death of the National Economy Are Greatly Exaggerated», στο Suzanne Berger & Ronald Dore (επιμ.), *National Diversity and Global Capitalism*, Cornell University Press, Ithaca, NY 1996, σελ. 60-89.